

Hagiografie

Hagiografie je slovo řeckého původu (hagios = svatý, grafó = píši). Mezi nejoblíbenější hagiografické útvary patřila ve středověku legenda, která vznikla z vyprávění o osudech mučedníků a životopisů svatých, již ve 2. stol. n. l. V legendě není hlavní přesný popis života světce, jde zde hlavně o posílení kultu duchovní osobnosti a vyzdvižení jeho činů. Neměla za cíl poučit čtenáře o historických faktech, ale byla určena k náboženskému povznesení a morálnímu poučení.

Legendy se řídily podle určitého schématu. K tomu patřilo také tzv. loci communes (užívání podobných míst). Světci se sobě navzájem podobali, měli stejné ctnosti a konali stejné divy. V době, kdy legendy vnikly do česko-latinského prostředí, byla již jejich osnova ustálena. Obsahovala: popis života, umučení, přenesení světceva těla (tzv. translatio) a posmrtné zázraky.

Mnoho legend vznikalo účelně např. kvůli svatořečení nebo povýšení biskupství na arcibiskupství.

Legenda se v období středověku až do barokní doby výrazně proměňovala, a to i přesto, že je považována za nadčasový a ustrnulý literární druh. Dobře je to vidět např. na legendách o sv.

Václavovi. V 10. století představuje mnišský asketický ideál, ve 12. a 13. stol. nabývá rysů křesťanského rytíře a v době Karla IV. je vzorem křesťanského panovníka.

legendy 10. století:

1. Václavské a ludmilské legendy

- Vita et passio sancti Wenceslai et sancte Ludmile ave eius (Kristiánova legenda)
- Crescente fide
- Legenda Gumpoldova
- Legenda Vavřincova – Laurentia z Montecassina
- Ludmilská legenda Fuit in provincia Bohemorum
- Licet plura
- Oportet nos fratres
- Oriente iam sole I, II
- Ut annuncietur I, II
- Factum est
- Drobnější legendistické útvary (Beatus Cyrillus, Subtrahente se, Recordatus)

2. Vojtěšské legendy

- Passio sancti Adalberti martyris
- Legenda Kanapariova
- Bruno z Querfurtu, Život sv. Vojtěcha
- Miracula sancti Adalberti
- Versus de passione sancti Adalberti

Kristiánova legenda:

- latinsky psaná, patří k nejrozsáhlejším václavským a ludmilským textům
- vyspělý jazykový styl
- poprvé byla vydána Bohuslavem Balbínem r. 1677
- rozdělena do deseti kapitol
- obsah: Prolog (autor se obrací na sv. Vojtěcha), 1.kap. pokřtění Moravy Cyrilem, jeho obhajoba slovanské liturgie a působení Metoděje u Svatopluka, 2. kap. křest Bořivoje a založení prvního křesťanského kostela, 3. -5.kap. legenda o sv. Ludmile, 6.-10.kap. legenda o sv. Václavovi
- spor o osobnosti autora: Kristián byl buď spřízněn s Přemyslovci (syn Boleslava I.) nebo se Slavníkovci (strýc nebo bratr biskupa Vojtěcha). Je také možné, že jméno Christianus neprozrazuje autorovo vlastní jméno a bylo použito jen jako jméno

obecné (= křesťan). Autor byl patrně benediktinským mnichem v břevnovském klášteře a důvěrníkem biskupa Vojtěcha.

- spor o dobu vzniku: Dodnes není vyřešen. Příznivci vzniku legendy v 10. století: B. Balbín, J. Pekař, J. Ludvíkovský, D. Třeštík. Odpůrci (vznik datovali do 14. nebo aspoň do 12. stol.) : J. Dobrovský, J. Urbánek, V. Chaloupecký, V. Novotný, F. M. Bartoš, Z. Fiala

prameny: FONTES RERUM BOHEMICARUM I. Ed.: J. Embler, Praha 1873.
KRISTIÁNOVA LEGENDA. ŽIVOT A UMUČENÍ SVATÉHO VÁCLAVA A JEHO BÁBY SVATÉ LUDMILY. Ed.: J. Ludvíkovský, Praha 1978.

literatura: NECHUTOVÁ, J.: Česko-latinská literatura středověku do r. 1300. Brno 1997.
KRÁLÍK, O.: Nejstarší rodokmen české literatury. Praha 1971.
KRÁLÍK, O.: Kosmova kronika a předchozí tradice. Praha 1976.